

U rječnicima oba oblika pojavila su se paralelno: Vukov i Broz-Ivekovićev ne bilježe ni jedan oblik, Šulekov i Popovićev oba. Ali Akademijin rječnik pokazuje da se originalan naziv kod hrvatskih pisaca nazivi već vrlo rano i češće nego »prilagodena: oblik, štaviše i kao *Portugao*, gdje je provedena promjena *l > o* na kraju riječi kao u *deneral > denero*). U skladu s tim, na zapadnom području prevladala je tendencija da se piše originalan naziv, a na istočnom s naknadnim nastavkom, što se vidi i u novijim rječnicima: npr. Ristić-Kangrgin njem.-sh. bilježi samo *Portugalija*, Benešićev *Portugal*, *Portugalija* i *Portugal-ska*, Dayre-Deanović-Maixnerov samo *Portugal*. (Što Pravopis ima samo *Portugalija* može se objasniti željom da uputi na pra-

vilno pisanje ovoga oblika, a ne na tvorbu. Usput rečeno, latinskoamerički nazivi zemalja ostaju u našoj praksi u neku ruku poluegzotični, te se uglavnom transkribiraju: *Kuba*, *Brazilija*, ali *Ekvador* i *Ecuador*, *Columbia* i *Kolumbija* itd.)

Ako se tome doda da se u najnovije vrijeme morao uzeti i originalan naziv zemlje *Brazil* otkad je podignut glavni grad *Brazilija*, dolazimo do sasvim uporabljiva praktičnog pravila: zemlje portugalskog jezika *Portugal* i *Brazil* zadržavaju originalne nazive, a glavni grad je *Brazilija*. Prema tome, nema potrebe na gotov naziv *Portugal* liječiti nastavak *-ija*, koji u takvim situacijama nije pokazao većih sposobnosti da se održi.

Vladimir Anić

OSVRTI

ZA POVIJESNU PATINU U NAZIVIMA ZAGREBAČKIH ULICA

Nemar prema starijim nazivima zagrebačkih ulica i gradskih četvrti ispoljava se na više načina. Ili se napuštaju starija imena zato što se promijenila geografska sredina, ili se preinačuju nazivi prema ukusu (neukusu) pojedinaca i administracije na taj način što ih nepotrebno štokaviziramo, prekrajamo oblike, mijenjamo nastavke i tako zatamnjujemo kolorit sredine u kojoj su nazivi ponikli i povijesnu patinu što je sadržana u njima.

Imenovanju i preimenovanju ulica treba pristupiti ozbiljno i stručno, pogotovu sada u zahuktalom širenju grada kada se prizgradska naselja uključuju u gradski sklop, kada ulice i uličice nastaju gotovo »preko nož« i kada, čini se, za nazive kojima treba da razlikujemo nove ulice ne pokazujemo dovoljno ljubavi i umješnosti.

Nazivi ulica nisu luksus koji se javlja hipotetičkom pojedinaca, nego nužnost. Oni nam omogućuju snalaženje u gradu i bez njih bi naša orijentacija bila nemoguća. Potpunu

upotrebljivost uličnog nazivlja postići ćemo samo onda ako ih uspješno strukturiramo, ako im izaberemo i sačuvamo pravilan jezični oblik.

1. Pri imenovanju ulica treba se obraćati naslijeđenom i s vremenom obogaćivanom sustavu naziva koji već imamo u nazivlju zagrebačkih ulica, na obrasce naziva koji već postoje i dobro funkcioniraju, jer se baš tako čuva i bogati kolorit sredine i povijesna patina u nazivima.

1.1. Takvo bogaćenje možemo provesti na više načina među kojima bi trebalo obnoviti stare već zaboravljene nazive. U tvorbi novih naziva trebalo bi se služiti obrascima koji već postoje u starijem nazivlju gdje pretežu ovi nastaveci:

-ija dolazi za oznaku zemljišta koje je pripadalo nosiocu neke časti: *Knježija* (knez), *Kustošija* (kustos).

-šćica. Složeni nastavak u istoj službi: *Knezišćica* (naziv sjenokosa uz Savu, potvrđen g. 1514, a danas zaboravljen), *Fra-teršćica* (naselje i posjed koji je pripadao redovnicima), *Grašćica* (zemljište koje je pripadalo Gradecu) itd.

-ica se javlja u nazivima koji označuju zemljište pojedinih vlasnika: *Ferenčica* (Ferenc), *Kajzerica* (Keizer)...

-ik dolazi redovito u nazivima od imena biljaka: *Brestik*, *Hrastik*, *Vrbik*...

-jak vrši poimeničavanje pridjeva tvo- reći topografske nazive: *Goljak*, *Okrug- ljak*... kao i njegove složenice -njak, u istoj službi: *Srebrnjak*, *Ružičnjak*, *Žit- njak*...

-je dodaje se nazivima izvedenim od ime- na biljaka: *Rakitje*, *Graberje*, *Trnje*, *Le- sje*...

-ovac/-evac najčešći je nastavak u na- zivima, a dolazi na imena biljaka: *Brestovac*, *Dunjevac*, *Glogovac*, *Svibovec*, *Višnjevac*... na imena životinja: *Orlovac*, *Paunovac*, *So- kolovac*, *Zmajevac*... na osobna imena: *Mirkovac*, *Miroševac*, *Mihaljevac*, *Markuše- vac*...

U vezi s tim istakli bismo nazive koja nam se danas čine kao osobna imena bez ikakvih nastavaka koji bi uključivali ideju lokaliteta: *Jankomir*, *Mirogoj* i *Maksimir*.

Ove pojave nisu na terenu našega jezika svagdje podjednako guste i u jednakoj upo- trebi. Njihovu čestotu u zagrebačkom na- zivlju valja uvažavati pri imenovanju novih gradskih predjela i ulica kao obrasce novim imenima.

I Zagrepčani ih – unatoč službenom obli- ku imena – također sami stvaraju prema tim modelima: *Zrinjevac* (: Zrinjski trg), *Tomis- slavac* (: Tomislavov dom), *Kvaternjak* (: Kvaternikov trg) itd.

1. 2. Povijesni kolorit u nazivima očituje se i onda kada im ostavljamo jezične osobine sredine u kojoj su nastali: *Peščenica* (: pi- jesak), *Prečac* (: priječac), *Lepa ves* (: li- jepa vas), *Medveščak*, *Medvednica* (: med- ved) itd. Umjesto kajkavskog sufiksa -ec (*Vukomerec*, *Črnomerec*), sve više prodi- re njegova štokavska varijanta -ac (*Jelenovac*, *Miroševac*)...

1. 3. Posredstvom toponima sačuvani su do danas neke imenice kao geografski ter- mini koji izvan naziva dolaze rijetko u upo- trebi, a ipak su svjedoci o nekadašnjem izgledu kraja koji je danas izmijenjen: *gvozd* i *les* 'šuma', *ves* 'selo', *pleso*, *poloj*,

prud 'podvodno zemljište', *obrež* 'zemljište uz obalu rijeke', *ponikva* 'mjesto poniranja potoka', *splavnica* 'kanal za odvod vode', *luka* 'livada uz rijeku' itd.

2. Ovi problemi vrlo su aktualni upravo sada kad mnogim općinskim skupštinama predstoji imenovanje bezimernih ulica na gradskoj periferiji. Već se čuju različita mišljenja i na zborovima birača kako bi po- red imenovanja novih trebalo preimenovati i mnoge stare nazive. Predlaže se nasumce, po osobnim željama pojedinaca, a prijed- lozi za preimenovanje ulica najčešće se od- nose na ove starije nazive, koji su, navodno, anakronizam s obzirom na značenje i s obzirom na teren na koji se odnose.

Takvi nazivi zaista odražavaju prošlost, i baš zbog toga smatramo ih povijesnim spo- menicima. Prošlost sadržana u intimnom koloritu naziva traži zaista veću brigu i širu društvenu podršku. Spomenimo ovdje po- učan primjer prekosavskog Zagreba, gdje je uz urbanistički plan savjesno prostudira- no nazivlje koje je zatečeno na terenu. Nazivima *Topolje*, *Zaprude*, *Utrina*, *Travno*, *Sopot*, *Lakun*, *Siget*, *Bračak*, *Trnsko*, *Milje- vina*, *Savski gaj*, *Remetinec*, *Lanište*, *Palin- čice*, *Mladoles*, *Zapolje*, *Delci*, *Resavina*, *Tr- stenik*, *Rujevina*, *Dugave*, *Dračevica* ozna- čene su nove gradske četvrti. Ovdje nazivi prenose prošlost u budući grad.

Nazivi o kojima je bila riječ kao povijes- ni spomenici kraja nose u sebi sadržajna i jezična obilježja. Oni odražavaju kolorit sredine i povijesnu patinu što se zrcali u njima. Zbog toga takvi nazivi zaslužuju da budu utkani u rast ovoga grada. Po njima ćemo mjeriti veličinu preobražaja koji smo stvorili.

Petar Šimunović

O AKCENTU LOKATIVA U NEKIM FRAZEOLŠKIM IZRAZIMA

Rječnik u novom Pravopisu donosi više novosti u akcentu koje se mogu lako zapa- ziti i primijeniti, premda pravopisni rječnik bilježi samo riječi važne s pravopisne strane. Jedna je od uočljivijih novosti dvojaki akcentat u lokativu singulara imenica muško-